

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ГРАДАЦИЯТА НА ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯТА В БЪЛГАРСКИ И НОВОГРЪЦКИ ЕЗИК

Христина Марку
Тракийски университет „Демокрит“, Комотини

Христина Марку. Наблюдения над градацией цветообозначений в болгарском и новогреческом языках

Стремление современного человека дифференцировать и детализовать цветовые реляции, закодированные в языках, связано с развитием развернутой системы категоризации названий, в основу которой легли основные параметры цвета: тональность, яркость и насыщенность. В представленном сопоставительном исследовании мы сосредоточиваем свое внимание на одном недостаточно исследованном аспекте связи цвета с языком, а именно на средствах, которыми располагают болгарский и новогреческий язык, чтобы выразить степень проявления качественных и количественных признаков цвета и обозначить градуальные цветовые значения. Мы рассматриваем конкретные морфологические, синтаксические и лексические модификаторы, принимающие участие в моделировании цветовых характеристик, называемых гиперонимными терминами цвета, как то: аффиксы интенсификации и деинтенсификации, адъективные и адвербиальные модификаторы, конструкции с элятивным, атенуативным и апроксимативным значением и т. п. Не менее важна для нас также задача исследовать вторичные гипонимические цветовые обозначения с точки зрения их семантических характеристик. Целью исследования является также определение степени межъязыковой структурной и семантической асимметрии.

Ключевые слова: обозначения цвета, градация, болгарский, новогреческий, морфо-семантические аспекты

Christina Markou. A Comparative Study of Gradation in Color Terms between Bulgarian and Modern Greek

Today's tendency to differentiate and detail color relations encoded in languages is connected to the evolution of expanded color categorization systems that take into account basic color parameters as hue, brightness, and saturation. In this comparative study, we will focus on a less-explored aspect of the intersection between color and language: the methods of grading qualitative and quantitative color features and expressing graded color values in Bulgarian and Modern Greek. The study encompasses specific morphological, syntactic, and lexical modifiers that shape the color characteristics expressed by hyperonymic color terms, such as intensifying and deintensify-

ing affixes, adjectival and adverbial modifiers, elative, attenuative, and approximative constructions. Just as important is the examination of semantic attributes of the secondary hyponymic color terms. One of the goals of the study is to assess the degree of structural and semantic asymmetry between the two languages.

Key words: color terms, gradation, Bulgarian, Modern Greek, morpho-semantic aspects

1. Уводни бележки

Настоящото изследване е посветено на познатия и винаги актуален проблем за цветообозначенията като обособена и специфична знакова система. Интересът към цветовата лексика не стихва в продължение на векове, а в лексикалната типология системата на цветообозначенията представлява „на практика единственият толкова подробно изследван «остров»“ (Рахилина 2007: 29).

Цветовата лексика занимава обособилата се „лингвистика на цвета“, която изследва диференцирано проблематиката на цветообозначенията в еволютивен, когнитивен, лингвокултурологичен, семиотичен план и пр. В славистиката се поддържа постоянен интерес към езиковата концептуализация на цветовете, изучавани в диахронен и в синхронен аспект (Мурянов 1978; Вежбицка 1990, 1996; Токарски 1995; Гжегорчикова, Вашакова 2000; Норманская 2005; Рахилина 2008; Хил 2008 и др.). Особените етнокултурни кодове, скрити в цветообозначенията, са предмет на редица балканистични изследвания (Алмалех 1997; Асенова, Алексова 2008; Петрова 2011; Асенова, Дукова 2011). На цветовата лексика в съвременния български език, разглеждана в различни изследователски перспективи, са посветени работите на М. Рачева (2005), И. Седакова (2007), С. Александрова (2007), М. Влахова-Ангелова (2014), М. Валчак-Миколайчакова (2022). В междуезиков план е изследвано метафоричното преосмисляне на термините за цвят в българския в съпоставка с други езици (Кръстева 2010, 2013; Недкова 2003, 2008 и др.).

Цветообозначенията в гръцкия език от своя страна са обект на редица диахронни и синхронни изследвания. Генезисът и развитието на системата за цветообозначения в старогръцкия език са разглеждани в работите на Норманская (2005), Верешчагина (2022) и др. Цветонаименованията в новогръцкия език попадат в изследователския фокус на лексикологията и лексикалната семантика (Анастасиади-Симеониди 1987; Андрулаки и др. 2006; Серакиоти 2021), психолингвистиката (Серакиоти 2012, 2019; Серакиоти, Маркопулос 2013), подлагани са на анализ в приложнолингвистичен ракурс (Александри 2014, 2017). Съпоставителните изследвания на цветообозначенията в българския и новогръцкия език, доколкото съществуват, са ориентирани най-вече към разглеждане на ме-

тафоричните измерения на цветовата лексика във фразеологията (Марку 2013, 2014; Марку, Пантазара, Мустаки 2016).

Цветовъзприятията на съвременния човек са свързани със стремежа към диференциране и детайлизиране на цветовете релации, за които езиците търсят нови начини на кодиране (Кулпина 2007: 129). Това довежда до развитието на разгърнатата система за цвятова класификация/градация, отчитаща такива параметри, като тоналност, яркост и наситеност.¹ Развитата система от цвето-светови модификатори се окачествява като един вид компенсация на загубеното лексикално богатство от езикови отражения на светлинни понятия (Кулпина 2007: 180). Проблемът за езиковите средства и начини за изразяване на различни стойности е свързан с дискусиата в лингвистиката, свързана с категорията градуалност. Преобладаващата част от лексиката изразява изменяеми или измерими признаци (Колесникова 2016: 24). Според Е. Сапир на градация подлежат само онези признаци, които могат да се квантифицират (Сапир 1972: 9 – 10). Цветът принадлежи към признаците, които могат да бъдат степенувани по отделни параметри: „Различните нюанси на „червеното“ също проявяват, както горепосочените примери, различни степени „повече“ и „по-малко“ по отношение на интензивността на цвета, големината на повърхността и обема на обекта, който се характеризира като червен и в съответствие със степента на съгласуваност с приетите стандарти за червено“ (Сапир 1972: 10 – 11, цит. по Петрова-Вашилевич 1994: 199). Трябва да се подчертае, че понятието за градация на признака е задължително свързано с представата за определена „отправна стойност“ и с понятията за приети стандарти и норми. Градуирането представлява корелация, подреждане на качествени признаци по отношение на нормата (Сапир 1986: 43, цит. по Колесникова 2016: 31). Специфичното при цветовете е, че при представянето на различните стойности върху скалата максималният предел се отъждествява с прототипа, еталона, нормата за съответния цвят. Т.е. назовава се степента на близост на окачествявания предмет с еталонната представа за признака (Колесникова 2016: 59 – 60). Така например *пребял*, гр. *κάτασπρος* [kataspros] назовават представата за абсолютна белота на един предмет.

Основа за изразяване на градуационни цвятови стойности могат да бъдат само базовите цветообозначения², за които са характерни ред структурооб-

¹ Качествените и количествените характеристики на цветовете се описват с помощта на понятията тоналност/нюанс, наситеност/интензивност и яркост (Медведев 2005: 12). Класификацията на цветовете е възможна единствено в рамките на триизмерната система, която отчита тези три параметъра.

² Опираме се върху схемата на Б. Бърлин и П. Кей (1969: 5 – 7) за базисните термини за цвят и тяхната еволюционна последователност.

разуващи признаци и които притежават по-висока деривационна активност (Кулпина 2007: 179 – 180). Най-общо може да се каже, че прилагателните за цвят споделят начините за градация, характерни изобщо за качествените прилагателни. Отделянето на конкретната категория адективи се оправдава от специфичните особености, които се наблюдават при признаците за цвят.

Анализът, който следва, се осъществява в синхронен план, като се съпоставя езиков материал от съвременните езици. В някои случаи е наложително привличането на диахронни данни.

Във връзка с така очертаните цели изследването си поставя следните основни задачи:

1. Да се опишат конкретните морфологични, синтактични и лексикални модификатори за градация на цветовете качества, участващи в моделирането на цветовете характеристики, изразявани от хиперонимните термини за цвят (афикси за интензификация и деинтензификация, адективни и адвербиални модификатори, конструкции с елативно, атенуативно и апроксимативно значение и т.н.).
2. Да се подложат на анализ семантичните характеристики на производните хипонимни цветоименования.
3. Една от задачите на изследването е отчитането на структурната и семантичната симетрия, случаите на пълен или частичен изоморфизъм, а оттам – и проекциите върху теорията и практиката на превода.

2. Морфологични модификатори с градационна функция

Езиковата градация представлява изразяване на измерващо отношение на говорещия към предмета на речта, реализирано с лексикални, фразеологични, словообразователни, морфологични и синтактични средства (Колесникова 2016: 29). Основното ни внимание ще бъде насочено към афиксалните производни цветообозначения с модифицирана семантика в посока плюс или минус по отношение на еталонната стойност, изразявана от основната непроизводна лексема. В работата си използваме по-широкия термин модификатор.³

2.1. Интензифициращи/елативиращи префикси

Словообразователните средства са най-продуктивните средства за изразяване на градация при цветовете признаци. В българския език една от основните морфеми за означаване на по-висока степен на признака,

³ Съществуват и други терминологични предложения, като например „градуатор“ в значение на всяко средство за създаване на „ненормирана“ степен на градуалност, повишаващо или понижаващо степента на проявяване на признака (Колесникова 2016: 47 – 48).

назован със съответното прилагателно, е представката *пре*⁴. В съчетание с прилагателни имена „прави тия думи да имат превъзходен степен“ (Героу 1977 – 4: 329). При свързването на елативната представка с прилагателно за цвят то придобива значение на висша степен на изразеност на цветовия признак: *пребял, презелен, прежълт*. Много често подчертаването на признака допълнително се усилва чрез синтактично удвояване: *бял-пребял, жълт-прежълт* и т.н., което ще бъде разгледано по-долу в рамките на редупликацията като средство за интензификация.

Продуктивна е също представката *сврѣх*-. Като първи компонент на сложни думи тя придава значение на прекомерно голям размер, много висока степен на признака, означен от втората част на думата, но служи и за образуване на елативи (РБЕ). В Речника на българския език се посочват синонимните префикси от латински (или гръцки през латински) произход *хипер*-, *супер*-, *ултра*- (вж. също Козарова 2012: 206 – 208). Присъединени към прилагателни за цвят, те образуват сложни думи със значение на най-висока степен на качеството, които в преобладаващата част от случаите представляват термини или калкирани колокации от западноевропейски езици с конкретни сфери на употреба, в по-голямата си част интернационализми, навлизащи интензивно в съвременния език.

сврѣхчервен хибрид, сврѣхчервен гигант; сврѣхзелен преход, сврѣхзелен рейтинг;

суперзелен сертификат; суперчервен екип, суперчервен код;

хиперчервен, хиперзелен;

ултрачервено излъчване.

Гръцкият език от своя страна разполага с богата система от афиксални модификатори с градационна функция при прилагателните за цвят, сред които особено важна роля играят префиксите и префиксоидите: *υπερλευκος* [uperlefkos], *υπολευκος* [upolefkos], *ολολευκος* [ololefkos], *καταλευκος* [katalefkos], *θεολευκος* [theolefkos], *ημιλευκος* [imilefkos] (Анастасиади-Симеонови 2008: 99). Интензифициращите префикси като цяло в гръцкия език представляват една добре структурирана подсистема за изразяване на (висока) степен (Гавриилиду 2013: 70).⁵ Заедно с префиксоидните елементи те са основните морфологични средства за градация (Ефтимю 2019: 172).

⁴ Елативно-ексцесивна според възприетата от Держански и Сирук терминология, наследена от старобългарски със значение ‘твърде, много, прекалено’, с присъствие в цялата известна история на българския език (Держански, Сирук 2019: 92).

⁵ Въпросът за семантичните последици от прибавянето на афикси към основните прилагателни за цвят е достатъчно дискутиран в лингвистичната литература (вж. напр. Стейнуол 2002; Кенеди, Макнели 2005, 2010; Алексиаду 2013; Гавриилиду 2013).

Като една от най-продуктивните градационни представки в новогръцкия език се разглежда представката *κατα-* [kata-]⁶, която свободно се свързва с прилагателни за цвят: *κατακόκκινο* [katakokkino] – ‘изцяло червен’, *καταπράσινο* [kataprasino] – ‘съвсем, напълно зелен’, *κατάμαυρο* [katamavro] – ‘изцяло, съвсем черен’, *κάτασπρο* [kataspro] – ‘изцяло, съвсем бял’, ...*των γλάρων τα κατάλευκα φτερά* [ton glaron ta katalefka ftera] – ‘на гларусите (изцяло) белите крила’.

Всички цветообозначения предполагат два различни прочита: количествен и качествен (Кенеди, Макнели 2010: 14). Качественото тълкуване е свързано с физическите признаци на цвета (нюанс, интензивност, яркост, наситеност), а количественото – с това каква част от един предмет е покрит с определен цвят. Когато *κατα-* се съчетава с прилагателни за цвят, производното цветообозначение се диференцира от изходното в качествено, а не в количествено отношение, като означаваният цетови признак се приближава до еталонната стойност на цвета. Според З. Гавриилиду еталонната цетова стойност се отъждествява с максималната стойност по една затворена скала (Гавриилиду 2013: 77).

Като синоними на сложните прилагателни с първи формант *κατα-* [kata-] се посочват образуванията с префиксоида *ολο-* [olo-]⁷, с уговорката, че той определя количествените параметри на цветообозначенията, означава каква част от предмета е с определен цвят: *ολόλευκο* [ololefko] – ‘изцяло, напълно бял’, *ολοπράσινο* [olorprasino] – ‘изцяло зелен’, *ολόμαυρο* [olomavro] – ‘изцяло, напълно черен’ (Александри 2017: 129). В този случай производните цветообозначения се поддават на „количествен прочит“ (Гавриилиду 2013: 79), като показват, че производното прилагателно съдържа 100% от признака на изходната цетова лексема.

С прилагателни за цвят се свързва и префиксоидът *παν-* [pan-]⁸: *πάλλευκος* [pallefkos] – ‘напълно бял’, *πάμμαυρος* [pammavros] – ‘напълно черен’, *πανκίτρινος* [pankitrinos] – ‘напълно жълт’ и т.н. Функционира като „модификатор за пълнота“, означавайки тъждество с максималната степен на проява на признака или свойството (Гавриилиду 2013: 87; Александри 2017: 129).

⁶ От индоевр. *kmta- – ‘наблизо, надолу, покрай’. В значението си на усилителен префикс показва, че нещо се случва или съществува по особено интензивен начин, в голяма степен или се проявява особено ярко (Бабиньотис 2002: 849).

⁷ От стргр. < *όλον*, ср. р. *от δλος*, в сложни прилагателни подсилва означавания признак в абсолютна степен (Бабиньотис 2002: 1247).

⁸ *παν-* с произход от стргр., като първи компонент на сложни прилагателни означава нещо, което съществува в извънредно голяма степен. Среща се: а) като *παν-* – пред гласни и пред съгласните *δ, ζ, θ, ν, σ, τ*; б) като *παν-* – пред съгласните *β, μ, π, φ, ψ*; в) като *παγ-* – пред съгласните *γ, κ, ξ, χ*; г) като *παλ-* и *παρ-* – съответно пред *λ* и *ρ* (Бабиньотис 2002: 1310).

Представката *υπερ-* [yper-]⁹ означава много висока степен на проява на даден признак, превишаваща пределната стойност: *υπέρλευκος* [yperlefkos] – ‘свръхбял’ *υπερκόκκινος* [yperkokkinos] – ‘свръхчервен’. В много случаи става въпрос за калкиране на чужди термини, напр. *υπέρυθρος* [yperythros] – ‘инфрачервен’, семантична заемка от фр. *infrarouge*, англ. *infrared*.

Префиксоидът *θεο-* [theo-]¹⁰ обикновено се свързва с прилагателни, изразяващи свойства, „надхвърлящи биологичната норма на човешката природа“ (Анастасиади-Симеониди 2008: 109). Използва се с интензифицираща функция в сложни прилагателни, като модифицира семантиката им за изразяване на пълна, стопроцентова степен на признака, често с отрицателни конотации (Гавриилиду 2013: 80; Александри 2017: 129): *θεοκόκκινος* [theokokkinos] – ‘напълно, съвсем червен’, *θεόλευκος* [theolefkos] – ‘съвсем, напълно бял’.

Емфатичният интензифициращ префикс *ξ(ε)-* [kse-] се свързва единствено с прилагателното *άσπρος* [aspros] – ‘бял’, и отбелязва висока степен по оста на осветеност: *ξέξασπρος* – обозначение, използвано за акцентирание на извънредно, прекомерно отразяване на белота: *Άσπρη πέτρα ξέξασπρη κι ал’ τον ήλιο ξέξασπρότερη* [Aspri petra hexaspri ki ar’ ton ilio hexasproteri] – ‘бял, свръхбял камък, от слънцето още по-бял’ (популярна скоропоговорка).

Префиксът от турски произход *καρα-* [kara-] е характерен за разговорната реч, а производните прилагателни обикновено носят негативни конотации, но изпълняват и емфатична функция, изразявайки прекомерна степен на признака. Много често се съчетава с прилагателни за цвят, представляващи неологизми (Ефтимииу 2019: 165): *καρακόκκινος* [karakokkinos] – ‘прекалено, прекомерно червен’, *καρακορακι* [karakoraki] – ‘прекомерно гарванов’, *καραμπλέ* [karable] – ‘прекалено, прекомерно син’.

2.2. Деинтензифициращи префикси

Разглеждан в диахрония, българският език е разполагал с много повече градационни префикси за изразяване на умалена степен на качеството, запазени в диалектите. В речника си Н. Геров включва няколко такива: *при*, *у* и *ъ*: *прибял*, *убял*, *ъбял* (Герев 1977, т. 4: 262). В съвременния български език се посочва с деинтензифицираща (атенуативна)¹¹ функция

⁹ От стгр. *υπερ* < индоевр. *yper(i) – ‘горе, нагоре’ (Бабиньотис 2002: 1832).

¹⁰ От стгр. < θε(ο)- θεός(ς) – ‘бог’.

¹¹ В работата си за означаване на различни степени на изразявания признак в посока минус, т.е. смекчаващ, отслабващ, умаляващ, използваме „деинтензифициращ“ като синоним на „атенуативен“, предпочетен в редица изследвания (вж. напр. Держански, Сирук 2021).

единствено представката *въз-* за означаване на цвят, близък до цвета, означен от основното прилагателно (Держански, Сирук 2021: 151): *възбял*, *възчерен*, *възчервен*, *въззелен*. Интересни данни привежда Л. Селимински, който цитира едно изследване на полския българист Й. Русек, обогатяващо инвентара от префикси с градационна функция. Една от разглеждащите представки е *су-*, за изразяване на признака „слабо, в малка степен“. Според автора става дума за реликти от праславянски, засвидетелствани в старобългарски: *сѣвѣльнѣ* – ‘subalbus’ – ‘беличък’, запазени в сърбохърватски, както и в диалекти на руски и украински (Селимински 1993: 86).

С функцията да образува производни прилагателни за изразяване на непълнота и недостатъчност на признака, е натоварен и формантът (префиксоид) *полу-*: *получервен домат*, *полусин здрач*, *получерен* (който по чернота е между светъл и черен), *полубял мрамор*.

Новогръцкият език превъзхожда българския и разполага с богат набор от префикси и префиксоиди с книжен и разговорен характер за образуване на деривати със значение на по-ниска от еталонната степен на цветовия признак. На първо място това е представката *υπο-* с книжен характер, която се свързва с прилагателни за цвят, наследени от старогръцки, напр. *υπόλευκο* [yrolɛfko] – ‘почти бял’, *υπογαλάζιο* [yroyalazio] – ‘възсин, синкав’, *υποκίτρινος* [yrokitrinos] – ‘възжълт, жълтеникав’. Префиксът *υπο-* служи за образуване на прилагателни със значение на по-малка от нормалната или желаната степен на изразявания признак (Ефтимииу 2019: 158).

С помощта на форманта *ψιλο-* [psilo-] се образуват цветови прилагателни, които означават, че определен цвят е изразен в малка степен, почти, не съвсем: *ψιλοκόκκινο* [psilokokkino] – ‘червеникав, почти червен’, *ψιλοκίτρινο* [psilokitrino] – ‘жълтеникав’.

Аналогът на българския префиксоид *полу-* в новогръцкия език е *ημι-* [imi-]¹², с участието на който се постига количествено намаляване, като дериватът притежава част от характерните признаци на основното прилагателно: *ημίλευκο* [imilefko] – ‘отчасти бял, възбял’, *ημιγάλανο* [imiɣalano] – ‘отчасти син, възсин’, *ημιερυθρό* [imierithro] – ‘отчасти червен’. Поради стилового разделение в гръцкия език формантът с книжен характер *ημι-*[imi-] има свое „народно“ съответствие – *μισο-* [miso-]¹³, за означаване на недостатъчност на признака, изразяван от втория компонент: *μισόλευκος* [misoɛfkos] – ‘полубял’, *μισόασπρος* [misoaspros] – ‘полубял’, *μισοκόκκινος* [misokokkinos] – ‘получервен’ (Ефтимииу 2019: 162).

¹² От стр. *ήμι-* (< прил. *ήμισος* – ‘половин’), в състава на сложни думи като първи компонент < лат. *hemi-* (РСГЕ).

¹³ От среднов. *μισ(ο)-* на прил. *μισ(ός)* [misos] – ‘половин’, като първи компонент на сложни думи.

2.3. Интензифициращи суфикси

Тук могат да се посочат единствено суфиксите за образуване на синтетични компаративни и суперлативни форми в гръцкия език, където, както е известно, наред с аналитичния е възможен и синтетичен начин на изразяване на степените за сравнение с помощта на наставките *-ότερος/-ότατος*: *λευκότερος* [lɛfkoteros] – ‘по-бял’, *λευκότατος* [lɛfkotatos] – ‘най-бял’, *μελανότερος* [melanoteros] – ‘по-черен’, *μελανότατος* [melanotatos] – ‘най-черен’, *κιανότατος* [kianotatos] – ‘най-син’. Трябва да подчертае, че с редки изключения прилагателните за цвят обикновено не образуват синтетични степени за сравнение. Склонни да образуват синтетични компаративи, суперлативи и елативи, са прилагателните, принадлежащи към „високия“ книжен стил.

2.4. Деинтензифициращи суфикси

Суфиксът *-икав*: принадлежи към най-продуктивните суфикси в българския език за изразяване на непълнота, недостатъчност на качеството или наличието му в малка степен в сравнение с нормалната стойност: *белезникав* – ‘който има цвят, подобен на бял, възбял’; *червеникав* – ‘който има цвят, близък до червен; възчервен’ (РБЕ).

Разнообразието на наставки за градация на признаците в българския език е било значително по-голямо от съвременното: в речника на Н. Геров (1975 – 1: 96) наред със запазената днес в употреба форма *белезникав*, образувана с разновидност на наставката *-икав*, са представени още няколко суфигирани производни: *белизняв*, *беликав*, *беловат*, *белошат*, *белист* и *белесоват*. По същия модел се образуват *сивкав*, *синкав*, *зеленикав*, *червеникав*, *черникав*, *жълтеникав*, *кафеникав* (вж. Держански, Сирук 2021: 152). В изследването си върху названията на цветовете в българските диалекти С. Александрова представя различни наставки с общославянски произход *-ест*, *-ав*, *-ив*, *-ен*: *маслинест* – ‘с преобладаващ цвят на маслина’ (западни говори), *синкаст* – ‘синкав’ (Л. Каравелов), *ореишняв* – ‘по-светлокафяв’ (Ярославци, Перн.), *зеленив* – ‘оттенък на зелен цвят’ (източни говори), *синилчено* – ‘тъмносин цвят’ (Добр.) (вж. Александрова 2007).

У Н. Геров е представена и формата *беловат*, образувана с наставката *-оват*- (Геров 1975, т. 1: 96), която е спомената изрично като руско съответствие на *въз-*, което значи, че в народната реч не се е употребявала, но вече я е имало в книжовния език. Възможни са и двойно маркирани атенуативи с представка *въз-* и наставка *-(и)кав*: *възсинкав* (Держански, Сирук 2021: 152).

У Н. Геров (1975, т. 1: 8) се споменава и суфикс *-εστ*: *αλεστ* – ‘что бие на алено’ (вж. също Седакова 2007: 186).

В новогръцкия език суфиксите за изразяване на намален интензитет на признака при качествените прилагателни проявяват висока продуктивност и заедно с префиксоидите се числят към основните морфологични модификатори (Ефтимииу 2019: 172).

Суфиксът *-ούτσικος* [-utsikos]¹⁴ обикновено се прибавя към прилагателни със значение на физически качества, които модифицира в посока към смекчаване, често в комбинация с изразяване на прагматично или емоционално значение, напр. *ασπρούτσικος* [asprutsikos] – ‘беличък’ (Ефтимииу 2019: 158).

Суфиксът *-ωπός* [-opos] се разглежда като изключително продуктивен суфикс за образуване на производни цветообозначения със значение на приблизителен цвят (Александри 2014: 71; Серакиоти 2019: 370). В Речника на съвременния гръцки език на Г. Бабиньотис (2002: 2001) *-ωπός* се представя като продуктивен суфикс за образуване на прилагателни ‘с деминутивно значение’. Има ограничена съчетаемост, прибавя се към малко на брой основи, означаващи цвят или физическо качество, като образува производни прилагателни със значение на приблизително сходство, напр. *κοκκινωπός* [kokkinopos] – ‘червеникав’, *γκριζωπός* [grizopos] – ‘сивкав’, *κυανωπός* [kyanopos] – ‘синкав’ (Ефтимииу 2019: 160).

Специализирана роля за изразяване на приблизителен или сходен цвят има и суфиксът *-ιδερός* [-ideros], който се свързва изключително с прилагателни за цвят: *ασπριδερός* [asprideros] – ‘белезникав’, *μαυριδερός* [mavrideros] – ‘черникав’ (Ефтимииу 2019: 160).

Наставката *-ούλης* [-ulis] също се прибавя обикновено към прилагателни за цвят, величина, стойност или физически свойства. Използва се в неофициалната разговорна реч, производните имена са с допълнителни емоционални конотации (Ефтимииу 2019: 160): *ασπρούλης* [asproulis] – ‘беличък’, *κιτρινούλης* [kitrinoulis] – ‘жълтичък’, и пр.

С подобни функции е и характерната за разговорния стил наставка *-ούλικος* [-oulikos], образувана от двете наставки: *-ούλης* и *-ικος*: *ασπρούλικος* [asproulikos] – ‘беличък’.

Слабо продуктивната наставка *-ουλός* [-oulos] се свързва с прилагателни, означаващи физически свойства, включително и с цветообозначения, но ограничени най-вече до бял и черен: *ασπρουλός* [asproulos] – ‘почти бял, белезникав’, *μαυρουλός* [mavroulos] – ‘който бие на черно, черникав’ (Ефтимииу 2019: 160).

¹⁴ Суфиксът *-ούτσικος* в новогръцки е с произход от итал. суфикс *-исс(ио)*.

Прилагателните за цвят в новогръцкия език съвсем естествено приемат някои изключително продуктивни префиксоиди с атенуативно значение, които имат способността да се съчетават еднакво свободно с прилагателни, съществителни, глаголи, наречия, образувайки многобройни неологизми. С висока честота се отличава префиксоидът *ψιλο-* [psilo]¹⁵ за изразяване на смекчен, умален признак: *ψιλοκόκκινος* [psilokokkinos] – ‘червеникав’, *ψιλοκίτρινος* [psilokitrinos] – ‘жълтеникав’ (Ефтимииу 2019: 161).

Много от разгледаните дотук суфикси в новогръцкия език принадлежат едновременно към средствата за образуване на деминутивни прилагателни. В случая с прилагателните за цвят умалителността се изразява в умалена степен на изразеност на цветовия признак, но наред с денотативната функция те са натоварени с редица допълнителни конотативни – емоционални, експресивни, оценъчни и др. значения (Ефтимииу 2015: 2017). В някои случаи прилагателните за цвят с деминутивна морфология в българския език също могат да бъдат разглеждани наред с останалите категории деривати, градиращи по степен на цветовия признак, т.е. да се включат и умалителните наставки към инвентара от средства за градиация на цветовете признаци. Така например *черничък* освен със свойствените на умалителните прилагателни конотативни значения е представена със значение ‘приблизително черен, възчерен’ (РБЕ).

3. Редупликативни конструкции

Тавтологичните конструкции с елативна функция са особено характерни за балканските езици (Асенова 1984, 2002: 120), с вероятно влияние от страна на турския език, където редуплицираните прилагателни означават абсолютна степен на признака (Буров 2018: 38). П. Асенова определя интензификацията на качеството като граматична функция на повторенията, подчертавайки, че балканските езици, в това число българският и гръцкият, не представляват изключение, а споделят една универсална езикова черта с паралели и в славянските езици (Асенова 1984: 244).¹⁶ При прилагателните за цвят редупликацията се осъществява в няколко възможни разновидности:

3.1. Просто (тъждествено) повторение на прилагателното:

¹⁵ С произход от прил. *ψιλός* -ή -ό [psilós]: с малък диаметър, тънък, фин, слаб; (мет.) – изискващ специално внимание и проникателност, от древногр. прил. с първоначално значение ‘гол, плешив, без растителност; невъоръжен’, свързано с глагола *ψίω* – ‘храня, отслабвам’ (Бабиньотис 2002: 1989 – 1990).

¹⁶ Много често се използват редупликативни формации за означаване на висока степен на признака и в руския език: *синий-синий*, *белым-бело*, *красным-красно* и т.н., включително и редупликация с префиксални образувания – *желтый-прежелтый*, *белый-пребелый* (Кулпина 2007: 136, 145).

Лицето ѝ бяло, бяло, а очите ѝ като сливи (Й. Йовков);

Με κοίταζε με κείνα τα μεγάλα και μαύρα μαύρα μάτια του (примерите са от Асенова 2002: 121);

бело бел – ‘съвсем бял, чистобял’ (ШЛР) (Александрова 2007).

3.2. Случаите на редупликация на основата с префикс интензификатор са редки в българския, но са обичайни в гръцкия език (Асенова 1984: 248 – 249):

... оттам го гледал някакъв жълт-прежълт извънземен!

Летял веднъж лебед – бял, пребял...

μαύρο, κατάμαυρο τοπίο [mavro, katamavro topio] – ‘черен-пречерен пейзаж’
άσπρος κάτασπρος αφρός [aspros kataspros afros] – ‘бяла-пребяла пяна’.

3.3. Интензификация на качеството в българския език се постига и чрез редупликация на прилагателното с умалително производно, при което се придава и допълнителен емоционален нюанс (Асенова 1984: 248). За отбелязване е, че удвояващото умалително *зеле-ничък*, *беле-ничък* не се употребява самостоятелно, извън удвояващата конструкция.

Зелен-зеленичък новобранец, но с хъс (от мрежата);

синьо-синичко море;

син-синеничак (пример от говори в Тетевен, приведен от Александрова 2007);

бял-беличък, бял-беленичък (Седакова 2007: 186).

3.4. Редупликация е възможна още и с компаративна или суперлативна форма на прилагателното: *от бял по-бял; от черна по-черна хроника*.

Както отбелязахме по-горе (вж. 2.3. Интензифициращи суфикси), в гръцкия език са в сила ограничения за образуване на синтетични степени за сравнение на прилагателните за цвят, свързани с опозицията книжно и народно равнище (Александри 2014: 76). Само при определени условия е възможно повторението на прилагателното със синтетичната му форма му за превъзходна степен: *λευκός λευκότατος* [lɛfkos lɛfkotatos], букв. ‘бял най-бял’.

4. Лексикални модификатори

Най-голяма честота сред лексикалните модификатори показват количествените наречия, изразяващи степен или интензитет, които функционират и като модификатори за градация и могат да се класифицират според скалата на тяхната интензивност от слаби (малко) към силни (изключително, напълно и пр.) (Гавриилиду 2013: 98 – 99). Такива са *λίγο* [lɪgo] – ‘малко’, *πολύ* [poly] – ‘много’, *αρκετά* [arketa] – ‘доста’, *υπερβολικά*

[ypervolika] – ‘прекалено’, *εντελώς* [entelos] – ‘напълно, съвсем’, *απίστευτα* [apistefta] – ‘невероятно’, *τόσο* [toso] – ‘толкова’, и т.н. В българския език такива наречия са съответно *доста, много, съвсем, напълно, абсолютно, извънредно, неимоверно, невероятно, бая* и т.н. (Цонев 2020: 153).

Местоименията и местоименните наречия също проявяват способността, споделяна от всички балкански езици, да изпълняват интензифициращи функции (Търпоманова 2020: 221 – 235). Най-често в тази роля се срещат квантитативни местоименни наречия, които освен количество могат да усилят също така качество и степен (Търпоманова 2020: 222). Употребени с прилагателни за цвят, означават висока степен на цветовия признак:

Целият остров е богат на подпочвени води, благодарение на което е и толкова зелен;

Και είναι τόσο γαλανός και τόσο φωτεινός ο ουρανός [Kai einai toso galanos kai toso foteinos o ouranos] – ‘Толкова синьо и толкова светло е небето’.

Като интензификатори се проявяват и въпросителните местоимения и наречия, обикновено във възклицателни изречения:

Κολκο сини бяха очите ù!;

Τι πράσινα που είναι τα μάτια σου! [Ti prasina pou einai ta matia sou!] – ‘Κολκο зелени са очите ти!’ (Александри 2017: 133);

Αναρωτιέμαι πόσο πιο μαύρη μπορεί να γίνει η ψυχή των ανθρώπων [Anarotiemai poso pio mavri borei na ginei i psychi ton anthropon] – ‘Πитам се колко по-черна може да стане човешката душа’.

Интензифициращите функции на неопределителните местоимения в българския език са достатъчно добре описани (вж. Зидарова 2016; Стаменов 2019):

Има едни черни очи! – Έχει κάτι μαύρα μάτια! [Echei kati mavra matia!];
Лицето ù едно бяло!

Появата на неопределителното местоимение в гръцкия пример *κάτι* е свързана с невъзможността на реда *ένας, μια, ένα* – ‘един, една, едно’, да образува множествено число, за разлика от *κάτι*, което се съчетава с имена както в единствено, така и в множествено число (вж. също Търпоманова 2020: 232).

5. Устойчиви сравнения като фразеологични интензификатори¹⁷

В категорията на компаративните фразеологизми преобладават тези, които изпълняват интензифицираща роля. При тях компаратумът означава много висока степен на признака (Кръстева 2016: 379). Прилагателни за цвят участват като компоненти в адекватни компаративни структури, изразяващи значение на абсолютна степен на проявление на цветовия признак. Тя се олицетворява от предмет еталон, в който даден цветови признак се проявява в максимално висока степен и изпълнява функцията на негов прототипен носител: *черен като гарван; бял като сняг; жълт като восък*.

Функцията на устойчивите сравнения като модификатори за градация при цветообозначенията са обсъждани и в гръцката лингвистика (Хиоти 2010: 2017; Гаврилиду 2013: 109 – 133; Александри 2017: 131): *κόκκινος σαν παπαρούνα* [kokkinos san paparuna] – ‘червен като мак’; *άσπρος σαν το χιόνι* [asprios san to chioni] – ‘бял като сняг’; *κίτρινος σαν το κερι* [kitrinos san to kerí] – ‘жълт като восък’.

6. Изводи

В статията беше разгледан един недостатъчно разработен досега аспект на цветообозначенията в двата съпоставяни езика: средствата и начините за градация на стойностите на признака цвят. Опитахме се да постигнем пълнота в описанието на цветовете модификатори на морфологично, синтактично и лексикално равнище. Прилагателните за цвят в българския и гръцкия споделят в общи линии характерните особености на качествените прилагателни, но заедно с това принадлежат към една специфична система със собствена структура и закономерности. Системите за цвотова градация в двата съпоставяни езика демонстрират както значителни сходства, така и очевидни различия. В много случаи констатираните общи черти имат паралели и в останалите балкански езици. Книжовният български език, по всичко изглежда, е редуцирал афиксалното изразяване на градиращи цветови стойности както в посока плюс, така и в посока минус по скалата.

В двата езика се наблюдават определени ограничения в съчетаемостта с различни цветообозначения, които имат онтологична или семантична основа. Единствено прилагателните за бял и черен цвят почти безпрепятствено се съчетават с всички възможни средства за градация и според емпиричните наблюдения показват най-голяма честота на употреба.

¹⁷ Терминът е използван от Ж. Кръстева (2016: 381), която цитира Кювлиева (1986: 46), възприела го от Кунин.

Що се отнася до разликите, на първо място трябва да се отбележат богатите деривационни възможности на новогръцкия език. Определена роля за това играе стиловото разделение и разнообразието от средства за означаване на градиращи цветови степени. Новогръцкият език си служи както с наследените от по-ранни етапи на развитие изразни средства, предпочитани в официалния книжен стил, така и с форми, които активно черпи от говоримата неформална реч (Ефтимю 2019: 169).

Обогатяването на системата от средства за градация в двата езика се различава откъм посока на привличане на средства за неологизация. Българският език се ориентира към заемане или калкиране на чужди форманти за интензификация. Гръцкият език все по-широко привлича средства от фонда на непрецизната разговорна реч за създаване на неологизми.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексиаду 2013:** Alexiadou, A. Deriving color adjectival nominalizations. // *Linguistica. Revista de Estudos Linguísticos da Universidade do Porto*, 2013, № 8, 143 – 158.
- Александри 2014:** Αλεξανδρή, Κ. *Η γραμματική των ονομάτων που δηλώνουν χρώμα στη νέα ελληνική. Θεωρία και εφαρμογή στη Λεξικογραφία και τη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.* [Alexandri, K. I grammatiki ton onomaton pou dilonoun chroma sti nea elliniki. Theoria kai efarmogi sti Lexikografia kai ti didaskalia tis neas ellinikis os defteris/xenis glossas.] Διδακτορική διατριβή, Α.Π.Θ, 2014.
- Александри 2017:** Αλεξανδρή, Κ. Η μορφή και η σημασία της διαβάθμισης στα επίθετα που δηλώνουν χρώμα. [I morfi ke i simasia tis diavathmisis sta epithet pou dilonoun hroma.] // (Thanasis Georgakopoulos, Theodossia-Soula Pavlidou, Miltos Pechlivanos, Artemis Alexiadou, Jannis Androutsopoulos, Alexis Kalokairinos, Stavros Skopeteas, Katerina Stathi (eds.) *Proceedings of 12th International Conference on Greek Linguistics/ICGL12*), Berlin, 16 – 19 Σεπτεμβρίου 2015. Vol. 2, Berlin: Edition Romiosini/CeMoG, Freie Universität Berlin, 2017, 125 – 140.
- Александрова 2007:** Александрова, С. Названия за цветове в българските говори. [Aleksandrova, S. Nazvaniya za tsvetove v balgarskite govori.] // *Електронно списание LiterNet*, 20.10.2007, № 10 (95), https://litenet.bg/publish20/s_aleksandrova/nazvaniia.htm (25.07.2023).
- Анастасиади-Симеониди 1987:** Αναστασιάδη-Συμειωνίδη, Α. Ονόματα δηλωτικά χρώματος της κοινής νεοελληνικής: συμβολή λεξιλογική. [Anastasiadi-Symeionidi, A. Onomata dilotika chromatosis tis koinis neoellinikis: symvoli lexilogiki.] // *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*.

- Πρακτικά της 8ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ.* (27 – 29 Απριλίου 1987). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 391 – 413.
- Αναστασιάδι-Симеониδι 2008:** Αναστασιάδη-Сυμειωνίδη, Α. Το μόρφημα *θεο-* στην Ελληνική. [Anastasiadi-Symeionidi, A. To morfima *theo-* stin Elliniki]. // *Γλώσσης χάριν. Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα γλωσσολογίας στην καθηγήτῃ Γεώργιο Μπαμπινιώτῃ*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 2008, 99 – 113.
- Андрулаки и др. 2006:** Androulaki, A., N. Gómez Pestaña, C. Mitsakis and J. L. Jover. Basic colour terms in modern Greek: 12 terms including 2 blues. // *Journal of Greek Linguistics*, Vol. 45, 2006, 3 – 47.
- Асенова 1984:** Asenova, P. Fonctions de la répétition des mots en bulgare et en grec. // *Balkan Studies* (Thessaloniki), vol. 25, 1984, No 2, 243 – 261.
- Асенова 2002:** Асенова, П. *Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз*. [Asenova, P. *Balkansko ezikoznanie. Osnovni problemi na balkanskiya ezikov sayuz.*] Велико Търново: Фабер, 2002.
- Асенова, Алексова 2008:** Асенова П., В. Алексова. Физическото и душевното състояние на човека според няколко балкански метафори. [Asenova, P., V. Aleksova. *Fizicheskoto i dushevnoto sastoyanie na choveka spored nyakolko balkanski metafori.*] // *Съпоставително езикознание XXXIII*, 2008, кн. 2, 5 – 17.
- Асенова, Дукова 2011:** Асенова, П., У. Дукова. Homo balcanicus в мрак и на светлина. [Asenova, P., U. Dukova. *Homo balcanicus v mrak i na svetlina.*] // *Балканский спектр: от света к цвету*, Москва: Пробел-2000, 2011, 9 – 15.
- Бърлин, Кей 1969:** Berlin, B. and Paul Kay. *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press, 1969.
- Буров 2018:** Буров, Ст. М-повторенията в българската реч. [Burov, St. *M-povtoreniyata v balgarskata rech.*] // Ст. Буров (отг. ред.). *Проблеми на устната комуникация 11*. Единадесета международна научна конференция 10 – 11 ноември 2017, Велико Търново. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2018, 37 – 83. (в съавторство с Велин Петров).
- Валчак-Миколайчакова 2022:** Walczak-Mikołajczakowa, M. *Kolory w języku i kulturze bułgarskiej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2022.
- Вежбицка 1990:** Wierzbicka, A. The Meaning of Color Terms: Semantics, Cultures and Cognition. // *Cognitive Linguistics*, 1990, vol. 1, No1, 99 – 150.
- Вежбицка 1996:** Wierzbicka, A. *Semantic, Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Верещагина 2022:** Верещагина, А. В. Цветообозначения синего/голубого/серого в греческом языке. [Vereshhagina, A. V. *Tsvetooboznacheniya sinego/golubogo/serogo v grecheskom yazyke.*] // *Когнитивные исследования языка*, (50), 2022, № 3, 587 – 590.

- Влахова-Ангелова 2014:** Влахова-Ангелова, М. Цветовете в българската топонимия (върху материал от Западна България). [Vlahova-Angelova, M. Tsvetovete v balgarskata toponimiya (varhu material ot Zapadna Bulgaria).] // *Известия на Института за български език* 27, 2014, 130 – 160.
- Гаврилиду 2013:** Γαβριηλίδου, Ζ. *Όψεις επίτασης στη Νέα Ελληνική*. [Gavriilidou, Z. Opseis epitasis sti Nea Elliniki.] Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη Αφοί, 2013.
- Гжегорчикова, Вашакова (ред.) 2000:** Grzegorzcykowa, R., K. Waszakowa (eds.). *Studia z semantyki porównawczej (nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne)*. Warszawa: UW, 2000.
- Держански, Сирук 2019:** Держански, Ив., О. Сирук. Елативната представка пре- в български и украински. [Derzhanski, Iv., i O. Siruk. Elativnata predstavka pre- v balgarski i ukrainski.] // *Сборник с доклади от Международна научна конференция „Българистични четения – Сегед 2019“*. Сегед, Унгария, 13 – 14 юни 2019 г. Szeged: Auctores, 91 – 102.
- Держански, Сирук 2021:** Держански, Ив., О. Сирук. Атенуативните прилагателни в български и украински език. [Derzhanski, Iv., O. Siruk. Atenuativnite prilagatelni v balgarski i ukrainski ezik.] // *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“* (София, 2021). Том 2. Светла Коева, Максим Стаменов (съст.). София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2021, 151 – 161.
- Ефтимни 2015:** Ευθυμίου, Α. Υποκορισμός και επίταση στα παράγωγα επίθετα της νέας ελληνικής. [Efthymiou, A. Ypokorismos kai epitasi sta paragoga epitheta tis neas ellinikis.] // *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 35, 2015, 216 – 227.
- Ефтимни 2019:** Ευθυμίου, Α. Η μορφολογική ποικιλία στα αξιολογικά επίθετα και ρήματα της νέας ελληνικής. [Efthymiou, A. I morfologiki poikilia sta axiologika epitheta kai rimata tis neas ellinikis.] // Α. Αρχάκης, Ν. Κουτσούκος, Γ. Ξυδόπουλος και Δ. Παλαζαχαρίου (επιμ.), *Γλωσσική Ποικιλία. Μελέτες Αφιερωμένες στην Αγγελική Ράλλη*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάπα, 2019, 155 – 176.
- Зидарова 2016:** Зидарова, В. Неопределителното местоимение *един* като интензификатор. [Zidarova, V. Neopredelitelното mestoimenie edin като intenzifikator.] // *Научни трудове на ПУ „Паусий Хилендарски“ – Филология*, Т. 54, 2016, кн. 1, сб. А – Филология, 206 – 214.
- Кенеди, Макнели 2005:** Kennedy, C., L. McNally. Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates. // *Language*, 81 (2), 2005, 345 – 81.

- Кенеди, Макнели 2010:** Kennedy, C., L. McNally. Color, context, and compositionality. // *Synthese*, 174 (1), 2010, 79 – 98.
- Козарова 2012:** Козарова, Ст. Латинските аугментативи в българския език. [Kozarova, St. Latinskite augmentativi v balgarskiya ezik.] // *Научни трудове на ПУ „Паусий Хилендарски“ – Филология*, т. 50, 2012, кн. 1, сб. В, 204 – 211.
- Колесникова 2016:** Колесникова, С. М. *Функционально-семантическая категория градуальности в современном русском языке.* [Kolesnikova, S. M. Funktsional'no-semanticheskaya kategoriya gradual'nosti v sovremennom russkom yazyke.] Москва: Флинта, 2016.
- Кръстева 2010:** Кръстева, Ж. Игра на цветовете в устойчивите словосъчетания на български и френски език – за една специфична употреба на прилагателното за цвят. [Krasteva, Zh. Igra na tsvetovete v ustoychivite slovosachetaniya na balgarski i frenski ezik – za edna spetsifichna upotreba na prilagatelnoto za tsvyat.] // *Езици и култури в диалог. Традиции, приемственост, новаторство.* София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2010.
- Кръстева 2013:** Кръстева, Ж. *Устойчиви словосъчетания с прилагателни имена за цвят в българския и френския език.* [Krasteva, Zh. Ustoychivi slovosachetaniya s prilagatelni imena za tsvyat v balgarskiya i frenskiya ezik.] Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, СУ „Св. Климент Охридски“, 2013.
- Кръстева 2016:** Кръстева, Ж. Устойчиви сравнения с интензифициращ характер в българския и френския език. [Ustoychivi sravneniya s intenzifitsirasht karakter v balgarskiya i frenskiya ezik.] // *Лексикографията в началото на XXI век*, 2, 2016, 379 – 388.
- Кулпина 2007:** Кулпина, В. Г. Система цветообозначений русского языка в историческом освещении. [Kul'pina, V. G. Sistema tsvetooboznacheniy russkogo yazyka v istoicheskomo osveshchenii.] // *Наименования цвета в индоевропейских языках: Системный и исторический анализ.* Отв. ред. А. П. Василевич. Москва: Ком Книга, 2007, 126 – 184.
- Кювлиева-Мишайкова 1986:** Кювлиева-Мишайкова, В. *Устойчивите сравнения в българския език.* [Kyuvlieva-Mishaykova, V. Ustoychivite sravneniya v balgarskiya ezik.] София: БАН, 1986.
- Марку 2013:** Марку, Х. Наблюдения върху устойчивите словосъчетания с прилагателни за цвят в българския и новогръцкия език. [Nablyudeniya varhu ustoychivite slovosachetaniya s prilagatelni za tsvyat v balgarskiya i novogratskiya ezik.] // *Научни трудове на ПУ „Паусий Хилендарски“ – Филология*, том 51, кн. 1, сб. А. Пловдив: УИ „Паусий Хилендарски“, 2013, 322 – 334.

- Марку 2014:** Μάρκου Χ. Φρασεολογικές μονάδες δηλωτικές χρώματος στην ελληνική, τη ρωσική και τη βουλγαρική. [Markou, Ch. Fraseologikes monades dilotikes chromatos stin elliniki, ti rosiki kai ti voulgariki.] // *Selected Papers of the 11th International Conference on Greek Linguistics*, Ρόδος: Εργαστήριο Γλωσσολογίας ΝΑ Μεσογείου, 2014, 998 – 1013.
- Марку, Пантазара, Мустаки 2016:** Μάρκου, Χ., Μ. Πανταζάρα, Α. Μουστάκη. Φρασεολογισμοί με χρώματα στις ευρωπαϊκές γλώσσες: μια κοινή πολιτισμική κληρονομιά. [Markou, Ch., Μ. Pantazara, Α. Moustaki. Fraseologismoι me chromata stis evropaikes glosses: mia koini politismiki klironomia.] // *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «Ελληνικός παραδοσιακός πολιτισμός στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού»*, Μόσχα, 5 – 8 Απριλίου 2016, τ. 2, 113 – 124.
- Медведев 2005:** Медведев, В. Ю. *Цветоведение и колористика* [Medvedev, V. Yu. Tsvetovedenie i koloristika.] Санкт-Петербург: СПбГУТД, 2005.
- Мурьянов 1978:** Мурьянов, М. Ф. К интерпретации старославянских цветообозначений. [Mur'yanov, M. F. K interpretatsii staroslavjanskih tsvetooboznachenij.] // *Сопоставительное языкознание*, 1978, № 5, Москва: Наука, 1978, 93 – 109.
- Недкова 2003:** Недкова, Е. За опозицията бял/черен в българската фразеология (лингвокултурологичен аспект). [Nedkova, E. Za opozitsiyata byal/cheren v balgarskata frazeologiya (lingvokulturologichen aspekt).] // *Научни трудове на РУ*, том 40, серия 10.2, Русе, 2003, 26 – 30.
- Недкова 2009:** Недкова, Е. Съпоставителен лингвокултурологичен анализ на фразеологизми с компоненти названия за цветове в български, сръбски и руски език. [Nedkova, E. Sapostavitelen lingvokulturologichen analiz na frazeologizmi s komponenti nazvaniya za tsvetove v balgarski, srabski i ruski ezik.] // *Зборник Матице српске за славистику 76*. Нови Сад, 2009, 109 – 118.
- Норманская 2005:** Норманская, Ю. В. *Генезис и развитие систем цветообозначений в древних индоевропейских языках*. [Normanskaya, Yu. V. Genезis i razvitie sistem tsvetooboznachenij v drevnih indoevropеyskih yazykah.] Москва: Институт языкознания РАН, 2005.
- Петрова-Вашилевич 1994:** Петрова-Вашилевич, А. Релативно (относительно) степенуване в българския и полския език. [Petrova-Vashilevich, A. Relativno (otnositelno) stepenuvane v balgarskiya i polskiya ezik.] // Виолета Косеска-Тошева, Й. Пенчев (ред.). *Българско-полска съпоставителна граматика, т. 3. Семантичните категории количество и степен*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1994.

- Рахилина 2008:** Рахилина, Е. В. *Когнитивный анализ предметных имен. Семантика и сочетаемость.* [Rahilina, E. V. Kognitivnyj analiz predmetnyh imen. Semantika i sochetaemost'.] Москва: Русские словари, 2008.
- Русек 1979:** Rusek, Jerzy. O przodrostkowych formacjach gradacyjnych w języku bułgarskim. // *Opuscula polono-slavica. Munera linguistica Stanislaw Urbańczyk dedicata.* Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1979, 313 – 320.
- Сапир 1972:** Sapir, E. Gradacja. Studium z semantyki. // *Semantyka i słownik.* Wrocław, 1972.
- Седакова 2007:** Седакова, И. А. Система цветообозначений в болгарском языке. [Sedakova, I. A. Sistema tsvetooboznacheniy v bolgarskom yazyke.] // *Наименования цвета в индоевропейских языках: Системный и исторический анализ.* Отв. ред. А. П. Василевич. Москва: Ком Книга, 2007, 185 – 197.
- Селимински 1993:** Селимински, Л. Префикси о-, про- и су- за прилагателни с градационна функция. [Seliminski, L. Prefiksi o-, pro- i su- za prilagatelni s gradatsionna funktsiya.] // *Проглас*, кн. 3, 1993, 84 – 89.
- Серакιοτι 2012:** Σερακιώτη, Δ. Οι βασικοί όροι των χρωμάτων στην ελληνική. [Serakioti, D. Oi vasikoi oroi ton chromaton stin elliniki.] // *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 32, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 2012, 428 – 439, <http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_428_439.pdf> (25.07.2023).
- Серакιοτι, Марκοпуλος 2013:** Σερακιώτη, Δ., και Γ. Μαρκόπουλος. Μια εμπειρική προσέγγιση των βασικών χρωματικών όρων στην Ελληνική: Η επίδραση του μηχανισμού της σύνθεσης. [Serakioti, D., kai G. Markopoulos. Mia empeiriki prosengisi ton vasikon chromatikon oron stin Elliniki: I epidrasi tou michanismou tis synthesisis.] // *Γλωσσολογία* 21, 2013, 1 – 18.
- Серакιοτι 2019:** Σερακιώτη, Δ. Επίδραση του μηχανισμού της παραγωγής στην ερμηνεία: εμπειρικά δεδομένα από χρωματικά παράγωγα της Νέας Ελληνικής. [Serakioti, D. Epidrasi tou michanismou tis paragogis stin ermineia: empeirika dedomena apo chromatika paragoga tis Neas Ellinikis.] // *13ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας.* Λονδίνο: University of Westminster, 2019, 369 – 377.
- Серакιοτι 2021:** Σερακιώτη, Δ. Σημασιολογική ανάλυση των χρωματικών όρων άσπρος/λευκός και μαύρος στη Νέα Ελληνική. [Serakioti, D. Simasiologiki analysi ton chromatikon oron aspros/lefkos kai mavros sti Nea Elliniki.] // *Πρακτικά του ΔΣΕΓ 14*, 5 – 8 Σεπτεμβρίου 2019, Πανεπιστήμιο Πατρών, 1153 – 1161.

- Стаменов 2019:** Стаменов, Хр. *Между английския и българския език. Избрани статии*. [Stamenov, Hr. *Mezhdú anglijskiya i balgarskiya ezik. Izbrani statii.*] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019.
- Токарски 1995:** Tokarski, R. *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*. Lublin: Wyd. UMCS, 1995.
- Търпоманова 2020:** Търпоманова, Е. *Функции на местоименията в балканските езици*. [Tarpomanova, E. *Funktsii na mestoimeniyata v balkanskite ezitsi.*] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020.
- Хил 2008:** Hill, P. The Metaphorical Use of Colour Terms in the Slavonic Languages. // (Wells D. ed.) *Themes and Variations in Slavic Languages and Cultures, Australian contributions to the XIV International Congress of Slavists*, Ohrid, Macedonia, 2008. Perth: Australian, New Zealand Slavists' Association, 2008, 62 – 83.
- Хиоти 2010:** Χιώτη, Α. *Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*. [Chioti, A. *Oi pagiomenes ekfraseis tis neas ellinikis: istoriki diastasi, taxinomisi kai stereotypikotita.*] Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2010.
- Цонев 2020:** Цонев, Р. Някои начини за изразяване на абсолютната превъзходна степен в българските интернет форуми. [Tsonev, R. *Nyakoi nachini za izrazyavane na absolyutnata prevazhodna stepen v balgarskite internet forumi.*] // *Български език, Приложение / Bulgarian Language, Supplement*, 67, 2020, 147 – 165.

РЕЧНИЦИ

- Бабиньотис 2002:** Μπαμπινιώτης, Γ. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. [Babiniotis, G. *Lexiko tis neas ellinikis glossas.*] Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Геров 1975 – 1978:** Геровъ, Н. *Рѣчникъ на бѣлгарскѣй язѣкъ съ тлѣкувание рѣчи-тъи на бѣлгарскѣи и на рускѣи*. Т. 1 – 5. [Rechnik na balgarskiy yazik s tlakuvanie rechite na balgarski i na ruski.] Пловдив: Съгласие.
- РБЕ:** *Речник на българския език*. Т. 1 – 15. София: БАН, 1977 – 2015 (продължаващо издание).
- РСГЕ 1998:** ΛΚΝ=Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. [Lexiko tis koinis neoellinikis.] Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.]